

Магістр 1 року навчання
факультету економіки і права ХНЕУ

КОНТРОЛЬ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ ВУГІЛЬНО-ВИДОБУВНОЇ ГАЛУЗІ

Анотація. Узагальнено сутність визначення поняття якості продукції. Визначено особливості функціонування підприємств вугільно-видобувної галузі. Сформульовано основні етапи контролю за якістю продукції від виробника до споживача для підприємств вугільно-видобувної галузі.

Аннотация. Обобщена сущность определения понятия качества продукции. Определены особенности функционирования предприятий угольно-добывающей отрасли. Сформулированы основные этапы контроля качества продукции от производителя к потребителю для предприятий угольно-добывающей отрасли.

Annotation. The essence of the definition of product quality was summarized. The peculiarities of coal-mining industry functioning were defined. The basic stages of control – of products quality from producer to consumer – for coal-mining enterprises were described.

Ключові слова: якість продукції, контроль якості, вугільно-видобувна галузь, конкурентоспроможність, товарна продукція, стандарти якості.

В умовах нестабільності зовнішнього середовища, функціонування підприємства, його стійке становище на ринку товарів і послуг визначаються рівнем якості продукції. Вугільно-видобувна промисловість України, що забезпечує видобуток і первинну переробку кам'яного та бурого вугілля, є однією з основних галузей паливної промисловості. Кризова ситуація в енергетичному секторі підвищує роль і значення якості українського вугілля як основи енергетичної незалежності держави. Від якості вугілля залежать економічні показники роботи не тільки підприємств вугільної промисловості, але й інших галузей народного господарства.

Поняття якості продукції та питання щодо управління якістю продукції на підприємстві достатньо досліджувалися у вітчизняній і зарубіжній економічній літературі. Ці питання розглядалися у працях Л. Анісімова, Фатхутдинова Р. А., М. Шаповала, Д. Ісікаві, Ф. Енгельса [1 – 5]. Найбільш відомими є роботи, які відображають дослідження основних методів контролю якості продукції на підприємстві. Проте ряд питань щодо контролю якості продукції вугільно-видобувної галузі потребує подальшого теоретичного та практичного обґрунтування.

Метою дослідження є теоретичне узагальнення сутності поняття якості продукції підприємства та формування основних етапів контролю якості продукції вугільно-видобувної галузі від виробника до споживача з урахуванням етапів добування та збагачення вугілля.

Вивчення літературних джерел показало, що однозначної думки щодо визначення якості продукції підприємства в економічній науці не існує. Науковці, економісти трактують якість продукції по-різному.

На думку Е. Алеханової: "якість продукції визначається тим, наскільки повно задовольняються потреби споживача при експлуатації придбаного товару" [6]. Однак при цьому автор не зазначає, що якість має закладатися у кожен процес створення продукції, її не можна досягти за допомогою контролю тільки вже випущеної продукції.

У Міжнародному стандарті ІСО 8402 наводиться таке визначення якості: "якість – сукупність характеристик об'єкта, що стосуються його здатності задовольняти встановлені та передбачувані потреби" [7]. Потреби виникають із незадоволеності вимог будь-якого споживача, необхідних для його нормальної життєдіяльності, і спрямовані на усунення цієї незадоволеності. Дане визначення повною мірою відображає сутність якості продукції, враховуючи характеристики потреб, яким повинні відповідати характеристики якості об'єкта і які повинні бути не гірше характеристик, визначених стандартами.

Ф. Енгельс вважав, що якість необхідно розглядати в двох аспектах: по-перше, якість має нескінченно багато кількісних градацій, доступних вимірювання та спостереження; по-друге, існують не якості, а тільки речі, які мають якість, і при тому нескінченно багато якостей [5]. Автор акцентує увагу на тому, що річ може мати безліч якісних характеристик залежно від суб'єкта та об'єкта аналізу, однак автор не зазначає методи вимірювання якості продукції підприємства.

Таким чином, якість продукції – це економічна категорія, яка відображає сукупність властивостей продукції (технічних, технологічних, економічних, екологічних тощо), що зумовлюють ступінь її здатності задовольняти потреби споживачів відповідно до свого призначення.

Процес формування якості вугільної продукції має ряд властивостей і особливостей, що відрізняють його від інших об'єктів управління. Енергетичне вугілля характеризується якісними показниками, основними з яких є зольність, вміст вологи і сірки. Зольність вугілля – це масова кількість негорючого залишку після спалювання вугільної речовини при стандартних умовах. Цим показником оцінюється і якість вугілля, продуктів збагачення та брикетів і визначається цінність їх як енергетичного й технологічного палива [8].

На якість вугілля, що добувається, впливає значна кількість чинників. Узагальнюючи літературні джерела щодо управління якістю продукції [3] та специфіки функціонування вугільних підприємств [8], можна визначити дві групи чинників: перша група об'єднує фактори, що характеризують природу вугільного пласта (зольність чистих

пачок, наявність породних прошарків та ін.) і гірничо-геологічні умови його залягання; друга група факторів безпосередньо пов'язана з цілеспрямованою діяльністю людини (планування, організація та контроль якості продукції на підприємстві).

Обмеженість впливу на першу групу факторів у процесі видобутку вугілля погіршилась через застосовувані в даний час техніку та технологію, що забезпечують валову виймку пласта. Тому зольність пласта повністю зберігається в добутому вугіллі. Крім цього, видобуте вугілля засмічується за рахунок обвалення бічних порід, а також породою від проведення та ремонту гірничих виробіток. Основними причинами зростання зольності та вологості є: погіршення гірничо-геологічних умов; розробка пластів, некондиційних за зольністю та потужністю, за рахунок чого зростає пластова та експлуатаційна зольність; обводненість вугільних пластів і порід, зрошення і нагнітання води в пласт для пілозаглушення. Сірка є однією з найбільш шкідливих мінеральних домішок у вугіллі, використовуваних для технологічних цілей [9]. При механічному збагаченні з вугілля видаляється лише частина сірки, її повне видалення практично неможливе.

Таким чином, контроль якості продукції необхідно формувати на всіх етапах виробничої діяльності, починаючи з установлених норм на продукцію і закінчуючи доставкою її споживачеві. Узагальнюючи підходи щодо контролю якості продукції [6], автор пропонує здійснювати контроль вугільно-видобувної промисловості на таких етапах: контроль за якістю товарної продукції перед збагаченням рядового вугілля; контроль за якістю товарної продукції при збагаченні рядового вугілля; контроль за якістю товарної продукції при її відвантаженні споживачеві; контроль за якістю товарної продукції у споживача.

1. Контроль за якістю товарної продукції перед збагаченням рядового вугілля. Рядове вугілля, що надходить на збагачувальні фабрики, становить неоднорідну суміш як за гранулометричним складом, так і за зольністю, вологістю, змістом сірки, виходом летучих речовин та іншими показниками. Коливання якості рядового вугілля мають місце у межах однієї шахти у разі одночасної розробки кількох вугільних пластів. Зниження коливань якості значно підвищує ефект переробки вугілля, що досягається усередненням їх перед збагаченням.

2. Контроль за якістю товарної продукції при збагаченні рядового вугілля. У процесі збагачення змінюються не тільки показники якості продуктів збагачення, але й їх середні значення. Найбільше усереднення при збагаченні спостерігається за зольністю, меншою мірою за змістом летучих речовин і сірчистістю. Поліпшення якості товарної вугільної продукції при збагаченні здійснюється за рахунок: оптимізації параметрів наявних технологічних операцій і процесів; збільшення глибини збагачення; підвищення ефективності роботи діючого обладнання; заміни діючих способів переробки продуктів більш ефективними; введення нових технологічних операцій і процесів; використання комплексної автоматизації контролю й управління процесами.

3. Контроль за якістю товарної продукції при її відвантаженні споживачеві. Управління якістю товарної продукції при її відвантаженні споживачеві здійснюється за допомогою усереднення. При відвантаженні товарної вугільної продукції вирішуються такі завдання: зниження замерзання вугілля, концентратів у зимовий час; запобігання втрат вугілля від видування вітром при залізничних перевезеннях; зниження часу простоїв залізничних вагонів.

4. Контроль за якістю товарної продукції у споживача. Тривале зберігання палива пов'язане з його значними якісними та кількісними втратами. Копалини вугілля погіршують свої властивості як в якості палива, так і, особливо, в якості технологічної сировини. Крім того, зберігання вугілля призводить до їх самонагрівання і самозаймання.

Таким чином, за результатами дослідження була узагальнена сутність якості продукції підприємства, запропоновані етапи контролю якості продукції з урахування специфіки діяльності підприємств вугільно-видобувної галузі. Для досягнення високої якості вугільної продукції, необхідно здійснювати контроль не тільки на етапі готової продукції, а й на всіх етапах її виготовлення: перед збагаченням рядового вугілля, при збагаченні, при відвантаженні споживачеві, а також у споживача. В умовах практичної господарської діяльності це дозволить підвищити ефективність управлінських рішень щодо конкурентоспроможності продукції підприємств вугільно-видобувної галузі.

Наук. керівн. Усенко Н. М.

Література: 1. Анісімова Л. Удосконалення систем менеджменту якості в умовах глобалізації ринку / Л. Анісімова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2009. – № 110. – С. 30–37. 2. Фатхутдинов Р. А. Стратегический менеджмент : учебник / Р. А. Фатхутдинов. – 5-е изд., испр. и доп. – М. : Дело, 2002. – 448 с. 3. Шаповал М. І. Менеджмент якості : підручник / Шаповал М. І. – К. : Тов. "Знання", 2003. – 476 с. 4. Ишикава К. Японские методы управления качеством / Ишикава К. – М. : Экономика, 1988. – 416 с. 5. Контроль за якістю продукції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://xreferat.ru>. 6. Алеханова Е. Оптимизация качества и цены услуги на оптовом рынке / Алеханова Е. // РИСК: ресурсы, информация, снабжение, конкуренция. – 2004. – № 2. – С. 22–27. 7. Международный стандарт ИСО 8402-94 "Управление качеством и обеспечение качества – Словарь" [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.docload.ru/Basesdoc/5/5812/index.htm>. 8. Синякевич Б. Г. Энергетический уголь Украины: соотношение цены и качества / Б. Г. Синякевич, Н. В. Чернявский // Энергетика и электрификация. – 2004. – № 12. – С. 37–40. 9. Мирошников А. І. Товарна політика підприємств оптової торгівлі вугільною продукцією / Мирошников А. І. // Маркетинг і менеджмент. – 2010. – № 9 – С. 169–175. 10. Холодний Г. О. Маркетингова товарна політика : навч. посібн. / Г. О. Холодний. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2006. – 324 с.